ἐναγόμενος ὄχι μόνο ἀμφισβητεῖ τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά προβάλλει καί ἰσχυρισμούς ἐπί τῆς οὐσίας τῆς διαφορᾶς, ὑπό τόν ὅρο ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος, ἐφ' ὅσον δέν προηγήθη οἱασδήποτε πράξεως ἀμύνης ἐπί τῆς οὐσίας, δέν ἕπεται χρονικῶς τῆς ἐνεργείας μέ τήν ὁποία ὁ ἐναγόμενος λαμβάνει θέση ἐπί τῆς ὑποθέσεως καί ἡ ὁποία λογίζεται ἀπό τό ἐθνικό δικονομικό δίκαιο ὡς ἡ πρώτη πράξη ἀμύνης ἐνώπιον τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου.

3. Δεδομένου ὅτι αὐτό τοῦτο τό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως προβλέπει τίς τυπικές προϋποθέσεις πού πρέπει νά πληροῦν οἱ ρῆτρες περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος, τά συμβαλλόμενα κράτη δέν ἔχουν τήν εὐχέρεια νά ὁρίζουν ἄλλες τυπικές προϋποθέσεις ἀπό ἐκεῖνες πού προβλέπει ἡ σύμβαση. Ἐφαρμοζομένη ἐπί τοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης πού πρέπει νά χρησιμοποιεῖται στήν συμφωνία περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος, ἡ ρύθμιση αὐτή συνεπάγεται ὅτι ἡ νομοθεσία ἑνός συμβαλλομένου κράτους δέν δύναται νά κλονίσει τό κῦρος μιᾶς τέτοιας συμφωνίας γιά τόν λόγο καί μόνο ὅτι ἡ γλῶσσα πού ἐχρησιμοποιήθη δέν εἶναι ἐκείνη πού ἐπιτάσσει ἡ ἐν λόγω νομοθεσία.

Στήν ὑπόθεση 150/80

πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο τήν αἴτηση τοῦ Hof van Cassatie τοῦ Βελγίου πρός τό Δικαστήριο δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Ἰουνίου 1971 περί ἑρμηνείας ἀπό τό Δικαστήριο τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων, μέ τήν ὁποία ζητεῖται, στό πλαίσιο τῆς ἐκκρεμοῦς διαφορᾶς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ μεταξύ

ELEFANTEN SCHUH GMBH, στό Kleve τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας,

καί

PIERRE JACQMAIN, στό Schoten Βελγίου,

ἡ ἔκδοση προδικαστικῆς ἀποφάσεως ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τῶν ἄρθρων 17, 18 καί 22 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο ἀπό τούς J. Mertens de Wilmars, πρόεδρο, P. Pescatore καί Mackenzie Stuart, προέδρους τμημάτων, T. Koopmans, A. O'Keeffe, G. Bosco, O. Due, U. Everling καί A. Χλωρό, δικαστές,

γενικός εἰσαγγελεύς: Sir Gordon Slynn
γραμματεύς: A. Van Houtte

ἐκδίδει τήν ἀκόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τά πραγματικά περιστατικά τῆς ὑποθέσεως, ἡ ἐξέλιξη τῆς διαδικασίας καί οἱ παρατηρήσεις πού ὑπεβλήθησαν δυνάμει τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περί τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου ΕΟΚ ἔχουν συνοπτικῶς ὡς ἑξῆς:

I — Πραγματικά περιστατικά καί ἔγγραφη διαδικασία

1. Ἀπό τόν Φεβρουάριο τοῦ 1970, ὁ Jacqmain, κάτοικος Schoten (παρά τήν Ἀμβέρσα), στό Βέλγιο, ἀπησχολήθη ὡς ἐμπορικός ἀντιπρόσωπος ἀπό τήν γερμανική ἑταιρία G. Hoffmann GmbH, ἤδη Elefanten Schuh GmbH, πού ἑδρεύει στό Kleve τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας. Ὁ Jacqmain, ὁ ὁποῖος μεταξύ ἄλλων ἦταν ἀποκλειστικός ἀντιπρόσωπος γιά τίς βελγικές ἐπαρχίες τῆς Ἀμβέρσας, τοῦ Brabant καί τοῦ Limbourg, εἰργάζετο στήν πραγματικότητα γιά τήν SA Elefant, θυγατρική ἑταιρία τῆς Elefanten Schuh στό Βέλγιο, ἑδρεύουσα στό Genk-Zwartberg τοῦ Βελγίου.

Ἐξ ἀφορμῆς, μεταξύ ἄλλων, τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐκ τῆς συμβάσεως ἐργασίας του σχέσεως πρός τήν NV Elefant, ἀνέκυψαν δυσχέρειες, πού κατέληξαν στήν ἀπόλυση τοῦ Jacqmain ἀπό τήν Elefanten Schuh GmbH χωρίς προειδοποίηση, γιά λόγους ἐπειγούσης φύσεως, τόν Δεκέμβριο τοῦ 1975.

Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τοῦ φακέλλου, ἡ σύμβαση ἐργασίας πού εἶχε συναφθεῖ μεταξύ τοῦ Jacqmain καί τῆς ἑταιρίας Hoffmann καί ἡ ὁποία εἶχε συνταχθεῖ στήν γερμανική, περιεῖχε ρήτρα περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὅλες οἱ διαφορές ὑπήγοντο στήν ἀποκλειστική ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τοῦ Kleve (Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας).

Ὁ Jacqmain προσέφυγε στό Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας, ζητώντας τήν καταβολή ἀπό τίς δύο ἑταιρίες εἰς ὁλόκληρον ὡρισμένων ἀποζημιώσεων λόγω τῆς καταγγελίας τῆς σχέσεως ἐργασίας.

Μέ προτάσεις, πού κατετέθησαν τήν 26η Μαΐου 1976, ἡ Elefanten Schuh, πρώτη ἐναγομένη στήν ὑπόθεση, ἔλαβε θέση ἐπί τῆς οὐσίας. Μέ προτάσεις, πού κατετέθησαν τήν 1η Μαρτίου 1977, ἐπεκαλέσθη τή ρήτρα παρεκτάσεως πού εἶχε περιληφθεῖ στήν σύμβαση ἐργασίας γιά νά ἀποκρούσει τήν κατά τόπο ἁρμοδιότητα τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας.

Τό δικαστήριο αὐτό ἔκρινε ὅτι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 627 παράγραφος 9 τοῦ Gerechtelijk Wetboek (βελγικοῦ κώδικος δικονομίας), ἡ ἀγωγή δύναται νά εἰσαχθεῖ ἐνώπιον «τοῦ δικαστηρίου ... τοῦ τόπου πού ἔχει ὁρισθεῖ ... γιά τήν ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματος»· ὅτι δέν εἶχε ἀμφισβητηθεῖ ὅτι ὁ ἐνάγων ἤσκει τό ἐπάγγελμά του στήν ὑπηρεσία τῆς πρώτης ἐναγομένης μεταξύ ἄλλων στήν περιφέρεια τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας καί ὅτι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 630 τοῦ βελγικοῦ κώδικος δικονομίας, ἀντίθετη συμφωνία μεταξύ τῶν μερῶν δέν δύναται σέ καμμία περίπτωση νά στερήσει τόν ἐνάγοντα ἀπό τό δικαίωμα νά ἀσκήσει τήν ἀγωγή του ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ. Γιά τούς λόγους αὐτούς, τό δικαστήριο ἀπέρριψε τήν ἔνσταση ἀναρμοδιότητος καί κατεδίκασε τίς δύο ἑταιρίες στήν καταβολή τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ἀποζημιώσεων πού εἶχαν ζητηθεῖ.

2. Ἄν καί ἀνεγνώρισε ὅτι, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν, τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968, τά συμβαλλόμενα μέρη δύνανται, μέ συμβατική ρήτρα, νά παρεκκλίνουν ἀπό τούς κανόνες περί ἁρμοδιότητος πού προβλέπονται ἀπό τόν βελγικό κώδικα δικονομίας, τό Arbeidshof τῆς Ἀμβέρσας, κρίνοντας κατ' ἔφεση, ἐπεκύρωσε τήν ἁρμοδιότητα τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας νά κρίνει τήν ὑπόθεση κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 627 παράγραφος 9 τοῦ βελγικοῦ κώδικος δικονομίας.

Τό Arbeidshof κατέληξε στό συμπέρασμα αὐτό μέ τόν συλλογισμό ὅτι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 52 παράγραφος 1 τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 18ης Ἰουλίου 1966, περί συντονισμοῦ τῶν νόμων περί τῆς χρήσεως τῶν γλωσσῶν σέ διοικητικές ὑποθέσεις, καθώς καί τό ἄρθρο 10 τοῦ διατάγματος περί ρυθμίσεως τῆς χρήσεως τῶν γλωσσῶν, τῆς 19ης Ἰουλίου 1973, ἡ σύμβαση ἐργασίας ἔπρεπε νά συνταχθεῖ στήν ὁλλανδική γλῶσσα, καί ὅτι τό ἄρθρο 10, πού προανεφέρθη, προβλέπει τήν ἀκυρότητα κάθε πράξεως ἤ ἐγγράφου τό ὁποῖο δέν ἔχει συνταχθεῖ στήν ὁλλανδική, συνεπῶς καί τῶν ἐγγράφων τά ὁποῖα, δυνάμει τοῦ διατάγματος περί χρήσεως τῶν γλωσσῶν, τῆς 19ης Ἰουλίου 1963, ἔπασχαν ἤδη τυπικά ἐλαττώματα κατά τήν ἔναρξη τῆς ἰσχύος τοῦ διατάγματος περί ρυθμίσεως τῆς χρήσεως τῶν γλωσσῶν. Συνεπῶς, ἡ σύμβαση ἐργασίας, συντεταγμένη στήν γερμανική, ἦταν ἄκυρη καί ἡ ρήτρα περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος πού περιεῖχε, ἀνίσχυρη· δέν εἶχε, ἑπομένως, ἐφαρμογή τό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν. Κατά συνέπεια, τό Arbeidshof, μέ ἀπόφασή του τῆς 15ης Ἰουνίου 1979, κατεδίκασε εἰς ὁλόληρον τίς δύο ἑταιρίες νά καταβάλουν ἐντόκως στόν Jacqmain ποσό 3 120 597 βελγικῶν φράγκων.

Οἱ δύο ἑταιρίες ἤσκησαν ἀναίρεση, ἀλλά ἡ ἀναίρεση τῆς NV Elefant ἐκρίθη ἀπαράδεκτη, ὡς ἐκπρόθεσμη.

Ὅπως προκύπτει ἀπό τήν διάταξη περί παραπομπῆς, ἡ ἑταιρία Elefanten Schuh GmbH, μέ τόν πρῶτο λόγο τῆς ἀναιρέσεώς της, προέβαλε τόν ἰσχυρισμό ὅτι τό κῦρος τῶν συμφωνιῶν περί ἀποκλειστικῆς ἁρμοδιότητος ρυθμίζεται κατά ὁμοιόμορφο τρόπο γιά ὅλα τά Κράτη μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος ἀπό τό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 καί ὅτι δέν δύναται νά ἐπηρεάζεται ἀπό τούς κανόνες πού ἐκδίδει Κράτος μέλος ὡς πρός τίς σχέσεις ἐργοδοτῶν καί ἐργαζομένων.

Ὁ ἀναιρεσίβλητος προέβαλε δύο λόγους ἀπαραδέκτου τοῦ ἐν λόγω ἰσχυρισμοῦ.

Ὁ πρῶτος λόγος ἀπαραδέκτου ἐστηρίχθη στό ἄρθρο 6 παράγραφος 1 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο, σέ περίπτωση ὑπάρξεως πλειόνων ἐναγομένων, ἐναγόμενος πού κατοικεῖ στό ἔδαφος συμβαλλομένου κράτους δύναται νά ἐναχθεῖ σέ

ἄλλο συμβαλλόμενο κράτος, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς κατοικίας ἑνός ἐξ αὐτῶν. Τό Hof van Cassatie ἀπέρριψε τόν λόγο αὐτό, ἐπειδή δέν προέκυπτε ὅτι κατά τήν ἡμερομηνία τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς μία ἀπό τίς ἀρχικές ἐναγόμενες, δηλαδή ἡ NV Elefant ἤ ἡ Elefanten Schuh GmbH, εἶχε τήν ἕδρα της στήν περιφέρεια τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας.

Ὁ δεύτερος λόγος ἀπαραδέκτου ἐστηρίχθη στό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν, πού ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Τό δικαστήριο συμβαλλομένου κράτους, πλήν τῶν περιπτώσεων κατά τίς ὁποῖες ἡ ἁρμοδιότης του προκύπτει ἐξ ἄλλων διατάξεων τῆς παρούσης συμβάσεως, καθίσταται ἁρμόδιο καί ὅταν ὁ ἐναγόμενος παρίσταται ἐνώπιόν του. Ὁ κανόνας αὐτός δέν ἐφαρμόζεται ἄν ἡ παράσταση τοῦ ἐναγομένου ἀποβλέπει στήν ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος ἤ ἄν ὑφίσταται ἀποκλειστική ἁρμοδιότης ἄλλου δικαστηρίου δυνάμει τοῦ ἄρθρου 16.»

Δεδομένου ὅτι ἡ ἀναιρεσείουσα δέν ἠμφισβήτησε τήν κατά τόπο ἁρμοδιότητα τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας παρά μόνο κατά τήν κατάθεση τῶν προτάσεών της στήν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτηση τῆς 1ης Μαρτίου 1977 ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ, ὁ ἀναιρεσίβλητος ἐπεκαλέσθη, ἐνώπιον τοῦ Arbeidshof, τό ἄρθρο 854 τοῦ βελγικοῦ κώδικος δικονομίας, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ἡ ἀναρμοδιότης τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου πρέπει νά προταθεῖ πρίν ἀπό ὅλες τίς ἐνστάσεις καί τά μέσα ἀμύνης, ἐκτός ἄν ἡ ἀναρμοδιότης ἀνάγεται στήν δημοσία τάξη. Κρίνοντας ὅτι οἱ κανόνες τοῦ ἄρθρου 627 παράγραφος 9 τοῦ κώδικος δικονομίας, περί τῆς κατά τόπο ἁρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου ἐπί διαφορῶν σχετικῶν μέ συμβάσεις ἐργασίας, δέν εἶναι δημοσίας τάξεως, τό παραπέμπον δικαστήριο ἔθεσε ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν τά ἐρωτήματα πού διατυπώνονται κατωτέρω ὑπό στοιχεῖο 1.

Ἐν συνεχεία, τό Hof van Cassatie ἔκρινε αὐτεπαγγέλτως ὅτι ὁ λόγος αὐτός εἶναι ἀπαράδεκτος λόγω ἐλλείψεως ἐννόμου συμφέροντος ἄν οἱ δύο ἀγωγές ὑπάγονται στήν ἁρμοδιότητα τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας λόγω τῆς συναφείας τους, ἡ ὁποία δέν ἀμφισβητεῖται καί ἡ ὁποία διαπιστώνεται στήν ἀπόφαση τοῦ Arbeidshof, ἀκόμα καί στήν περίπτωση κατά τήν ὁποία ἡ ἀγωγή τοῦ ἀναιρεσιβλήτου κατά τῆς ἀναιρεσειούσης, θά ἔπρεπε, ἄν ἠσκεῖτο χωριστά, νά εἰσαχθεῖ ἐνώπιον δικαστηρίου ἄλλου Κράτους μέλους δυνάμει ἐγκύρου συμφωνίας περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος.

Ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό, τό παραπέμπον δικαστήριο ἀναφέρεται στό ἄρθρο 22 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν, πού προβλέπει ὅτι:

«Ὅταν ἀσκοῦνται συναφεῖς ἀγωγές ἐνώπιον δικαστηρίου διαφορετικῶν συμβαλλομένων κρατῶν καί ἐκκρεμοῦν σέ πρῶτο βαθμό, κάθε δικαστήριο, πλήν ἐκείνου πού ἐπελήφθη πρῶτο, δύναται νά ἀναβάλει τήν ἐκδίκαση τῆς ὑποθέσεως.

Τό μεταγενεστέρως ἐπιλαμβανόμενο δικαστήριο δύναται ἐπίσης, κατόπιν αἰτήσεως ἑνός τῶν διαδίκων, νά κηρύξει ἑαυτό ἀναρμόδιο, ἐφ' ὅσον τό δίκαιο τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ ἐπιτρέπει τήν ἕνωση συναφῶν ὑποθέσεων, τό δικαστήριο δέ πού ἐπελήφθη πρῶτο εἶναι ἁρμόδιο νά ἐκδικάσει καί τίς δύο ἀγωγές.

Συναφεῖς, κατά τήν ἔννοια τοῦ παρόντος ἄρθρου, εἶναι οἱ ἀγωγές πού συνδέονται τόσο στενά μεταξύ τους, ὥστε νά ἐνδείκνυται ἡ συνεκδίκαση καί ἡ ἔκδοση ἑνιαίας ἀποφάσεως, πρός ἀποφυγή ἐκδόσεως ἐνδεχομένως ἀντιφατικῶν ἀποφάσεων σέ περίπτωση χωριστῆς ἐκδικάσεως.»

Ἐν ὄψει τῶν ἐρωτημάτων πού διατυπώνονται κατωτέρω ὑπό στοιχεῖο 2, τό ἐθνικό δικαστήριο παρατηρεῖ ὅτι τό ἄρθρο 22 τρίτη παράγραφος ὁρίζει τήν ἔννοια τῆς συναφείας μέ τούς ἰδίους σχεδόν ὅρους πρός ἐκείνους πού χρησιμοποιεῖ τό ἄρθρο 30 τοῦ κώδικος δικονομίας καί ὅτι, συνεπῶς, ἡ ἔννοια αὐτή ἔχει προφανῶς τό

ἴδιο περιεχόμενο καί στίς δύο διατάξεις. Ἑπομένως, βάσει τῆς διαπιστώσεως τοῦ Arbeidshof ὅτι οἱ ἀγωγές εἶναι συναφεῖς δύναται ἐπίσης νά χωρήσει ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 22 τῆς συμβάσεως.

Ὅσον ἀφορᾶ τόν λόγο ἀναιρέσεως, τό παραπέμπον δικαστήριο ἔκρινε ὅτι τό διάταγμα τῆς 19ης Ἰουλίου 1973 τοῦ Cultuurraad voor Nederlandse Cultuurgemeenschap περί ρυθμίσεως τῆς χρήσεως τῶν γλωσσῶν στίς σχέσεις ἐργοδοτῶν καί ἐργαζομένων ἔχει ἐφαρμογή ἐπί φυσικῶν καί νομικῶν προσώπων πού ἔχουν ἕδρα ἐκμεταλλεύσεως στήν ὁλλανδόφωνη περιοχή ἤ ἀπασχολοῦν προσωπικό στήν περιοχή αὐτή. Ὅτι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 2 τοῦ διατάγματος, ἡ γλῶσσα πού πρέπει νά χρησιμοποιεῖται στίς σχέσεις ἐργοδοτῶν καί ἐργαζομένων εἶναι ἡ ὁλλανδική. Ὅτι, κατά τό ἄρθρο 10 τοῦ διατάγματος, τά ἔγγραφα καί οἱ πράξεις πού δέν εἶναι σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ διατάγματος εἶναι ἄκυρα, ἡ δέ ἀκυρότης τους δύναται νά διαπιστωθεῖ αὐτεπαγγέλτως ἀπό τό δικαστήριο καί, συνεπῶς, τό δικαστήριο δέν δύναται νά λάβει ὑπ' ὄψη τό περιεχόμενο ἑνός ἐγγράφου πού ἔχει συνταχθεῖ σέ γλώσσα ἄλλη ἀπό τήν ὁλλανδική.

Κατά συνέπεια, ὁ λόγος ἀναιρέσεως θέτει τό ζήτημα ἑρμηνείας τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν πού διατυπώνεται κατωτέρω ὑπό στοιχεῖο 3. Τό ἄρθρο αὐτό ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἄν, μέ ἔγγραφη συμφωνία ἤ μέ προφορική συμφωνία ἐπιβεβαιουμένη ἐγγράφως, οἱ διάδικοι, ὁ ἕνας τουλάχιστον ἀπό τούς ὁποίους ἔχει τήν κατοικία του στό ἔδαφος ἑνός συμβαλλομένου κράτους, συμφωνήσουν ὅτι ὡρισμένο δικαστήριο ἤ τά δικαστήρια ὡρισμένου συμβαλλομένου κράτους εἶναι ἁρμόδια γιά τήν ἐπίλυση γεγεννημένων ἤ μελλουσῶν διαφορῶν ἐξ ὡρισμένης ἐννόμου σχέσεως, τό δικαστήριο αὐτό ἤ τά δικαστήρια τοῦ κράτους αὐτοῦ καθίστανται ἀποκλειστικῶς ἁρμόδια.

Οἱ συμφωνίες περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος δέν παράγουν ἔννομα ἀποτελέσματα ἄν ἀντιβαίνουν πρός τίς διατάξεις τῶν ἄρθρων 12 καί 15 ἤ ἄν τά δικαστήρια ἡ ἁρμοδιότης τῶν ὁποίων σκοπεῖται νά ἀποκλεισθεῖ εἶναι ἀποκλειστικῶς ἁρμόδια δυνάμει τοῦ ἄρθρου 16.

Ἄν ἡ συμφωνία περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος συνωμολογήθη ὑπέρ ἑνός μόνο διαδίκου, ὁ διάδικος αὐτός διατηρεῖ τό δικαίωμα νά προσφύγει ἐνώπιον οἱουδήποτε ἄλλου ἁρμοδίου δυνάμει τῆς παρούσης συμβάσεως δικαστηρίου».

3. Τό Hof van Cassatie ἀνέβαλε τήν ἔκδοση ἀποφάσεως καί ὑπέβαλε τά ἀκόλουθα προδικαστικά ἐρωτήματα:

«1. α) Ἔχει ἐφαρμογή τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968, περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων, ὅταν οἱ διάδικοι ἔχουν συμβατικῶς καταστήσει ἁρμόδιο ἕνα δικαστήριο σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17;

β) Ἡ ρύθμιση τοῦ ἄρθρου 18 περί τῆς ἁρμοδιότητος ἔχει ἐφαρμογή ὅταν ὁ ἐναγόμενος ὄχι μόνον ἀμφισβητεῖ τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά ἐπί πλέον προβάλλει ἰσχυρισμούς καί ἐπί τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως;

γ) Σέ περίπτωση καταφατικῆς ἀπαντήσεως, ἡ ἁρμοδιότης πρέπει νά ἀμφισβητηθεῖ in limine litis;

2. α) Συναφεῖς ἀγωγές, οἱ ὁποῖες, ἄν ἀσκηθοῦν χωριστά, θά πρέπει νά εἰσαχθοῦν ἐνώπιον δικαστηρίων διαφορετικῶν συμβαλλομένων κρατῶν, δύνανται νά ἀσκηθοῦν ταυτοχρόνως, κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 22 τῆς συμβάσεως, ἐνώπιον ἑνός ἀπό τά δικαστήρια αὐτά, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι τό δίκαιο τοῦ ἐν λόγω δικαστηρίου ἐπιτρέπει τήν συνεκδί-

καση συναφῶν ὑποθέσεων καί ὅτι τό δικαστήριο αὐτό ἔχει ἁρμοδιότητα καί γιά τίς δύο ἀγωγές;

6) Ἰσχύει τό ἴδιο καί στήν περίπτωση κατά τήν ὁποία οἱ διάδικοι σέ μία ἀπό τίς διαφορές ἀπό τίς ὁποῖες προέκυψαν οἱ ἀγωγές ἔχουν συμβατικῶς καταστήσει ἁρμόδιο γιά τήν ἐκδίκαση τῆς διαφορᾶς αὐτῆς, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως, δικαστήριο ἄλλου συμβαλλομένου κράτους;»

3. Ἀντίκειται στό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως ἡ ἀπόφαση περί ἀκυρότητος μιᾶς συμφωνίας περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος, ὅταν τό ἔγγραφο πού τήν περιέχει δέν ἔχει συνταχθεῖ στήν γλῶσσα πού ὁρίζεται, ἐπί ποινῇ ἀκυρότητος, ἀπό τήν νομοθεσία συμβαλλομένου κράτους, καί ὅταν τό δικαστήριο τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου γίνεται ἐπίκληση τῆς συμφωνίας, εἶναι ὑποχρεωμένο δυνάμει τῆς νομοθεσίας αὐτῆς νά διαπιστώσει αὐτεπαγγέλτως τήν ἀκυρότητα τοῦ ἐγγράφου;»

4. Ἡ διάταξη περί παραπομπῆς, πού ἐξεδόθη τήν 9η Ἰουνίου 1980, ἐπρωτοκολλήθη στήν γραμματεία τοῦ Δικαστηρίου τήν 24η Ἰουνίου 1980.

Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περί τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου ΕΟΚ, γραπτές παρατηρήσεις ὑπέβαλαν ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ἐκπροσωπουμένη ἀπό τόν R. D. Munrow, τοῦ Treasury Solicitor's Office, καί ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ἐκπροσωπουμένη ἀπό τόν νομικό της σύμβουλο A. McClellan, ἐπικουρούμενο ἀπό τόν H. Van Houtte, δικηγόρο Βρυξελλῶν.

Κατόπιν ἐκθέσεως τοῦ εἰσηγητοῦ δικαστοῦ, καί μετ' ἀκρόαση τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως, τό Δικαστήριο ἀπεφάσισε τήν ἔναρξη τῆς προφορικῆς διαδικασίας χωρίς προηγουμένη διεξαγωγή ἀποδείξεων.

II — Περίληψη τῶν γραπτῶν παρατηρήσεων πού ὑπεβλήθησαν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου

Ἐπί τῶν ἐρωτημάτων ὡς πρός τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως

Ἡ *κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου* προτείνει νά δοθεῖ στό πρῶτο ἐρώτημα, στοιχεῖο α, ἡ ἀπάντηση ὅτι ἄν ἕνα δικαστήριο πείθεται ὅτι ὁ ἐναγόμενος, πού παρίσταται ἐνώπιόν του, ἔχει τήν πρόθεση νά ἀναγνωρίσει τήν ἁρμοδιότητά του καί συνεπῶς νά παραιτηθεῖ ἀπό τό δικαίωμα πού παρέχει ἡ συναφθεῖσα δυνάμει τοῦ ἄρθρου 17 συμφωνία, τό δικαστήριο αὐτό δύναται συννόμως νά κηρύξει ἑαυτό ἁρμόδιο σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 18. Τό συμπέρασμα αὐτό συνάγεται ἀπό τίς γενικῶς ἀποδεκτές ἀρχές τοῦ δικαίου τῶν συμβάσεων. Ἐπί πλέον, ὡς πρός τό σημεῖο αὐτό, μία πολύτιμη ἔνδειξη τῆς πιθανῆς προθέσεως τῶν συμβαλλομένων στήν σύμβαση τοῦ 1968 συνάγεται ἀπό τίς προγενέστερες διμερεῖς συμφωνίες τους. Πράγματι, σύμφωνα μέ διμερεῖς συμβάσεις πού εἶχαν συναφθεῖ μεταξύ Ἡνωμένου Βασιλείου ἀφ' ἑνός, καί Γαλλίας, Βελγίου, Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, Ἰταλίας καί Κάτω Χωρῶν ἀφ' ἑτέρου, ἀναγνωρίζεται ἡ ἁρμοδιότης τοῦ δικαστηρίου πού ἐπιλαμβάνεται πρῶτο ἄν ἐπῆλθε παρέκταση τῆς ἁρμοδιότητος μέ τήν ἐκουσία παράσταση τοῦ ἐναγομένου στήν ἐπ' ἀκροατηρίου συζήτηση, ἡ ὕπαρξη δέ συμφωνίας μεταξύ ἐνάγοντος καί ἐναγομένου, μέ τήν ὁποία ὁρίζεται ἁρμόδιο ἕνα ἄλλο δικαστήριο, δέν κωλύει τήν ἐφαρμογή τοῦ κανόνος αὐτοῦ.

Κατά τήν γνώμη τῆς Ἐπιτροπῆς, τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν ἔχει ἐφαρμογή καί ὅταν οἱ διάδικοι ἔχουν συμβατικῶς ὁρίσει τό ἁρμόδιο δικαστήριο, βάσει τοῦ ἄρθρου 17.

Ἡ ἄποψη αὐτή δύναται νά εὕρει ἔρεισμα σ' αὐτό τοῦτο τό κείμενο τοῦ ἄρθρου 18, τό ὁποῖο εἰσάγει μία ἐξαίρεση στήν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου ἐνώπιον τοῦ

ὁποίου παρέστη ὁ ἐναγόμενος ὑπέρ τοῦ δικαστηρίου πού ἔχει ἀποκλειστική ἁρμοδιότητα σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 16. Στό κείμενο αὐτό δέν γίνεται, ὅμως, μνεία τοῦ ἄρθρου 17. Πράγματι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17, δεύτερη παράγραφος in fine, ἡ ἀποκλειστική ἁρμοδιότης τοῦ ἄρθρου 16 ὑπερισχύει τῆς ἀποκλειστικῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ἄρθρου 17. Ἐξ ἄλλου, ἡ εἰδική θέση τοῦ ἄρθρου 16 ἐν σχέσει πρός τό ἄρθρο 17 ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τά ἄρθρα 19, 28 καί 34 τῆς συμβάσεως.

Περαιτέρω, ἄν ὁ κανόνας συμπληρωματικῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ἄρθρου 18 δέν εἶχε ἐφαρμογή στήν περίπτωση ρήτρας παρεκτάσεως σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17, θά ἐθίγετο ὁ σκοπός τοῦ ἄρθρου 18, πού ἔγκειται στήν διεύρυνση τοῦ φάσματος τῶν ἁρμοδίων δικαστηρίων, καί συνεπῶς στήν μείωση τῆς ἀνασφαλείας δικαίου ὡς πρός τούς κανόνες ἁρμοδιότητος (Βλ. ἔκθεση Jenard ἐπί τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968, PB 1979, C 59 σ. 1, στήν σ. 38).

Μία τέτοια ἐλαστική ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 18 δέν ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τήν αὐστηρή τυπικότητα πού ἀπαιτεῖ τό ἄρθρο 17 γιά τήν ρητή συμφωνία περί παρεκτάσεως. Πράγματι, ἡ διαφορά αὐτή δικαιολογεῖται ἀπό τήν ἴδια τή φύση τῶν δύο μορφῶν παρεκτάσεως, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ μία θεμελιώνεται ἀπ' εὐθείας στόν νόμο ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀπαιτεῖ μία συμβατική βάση.

Ὅσον ἀφορᾶ τό πρῶτο ἐρώτημα, στοιχεῖο 6, ἡ *κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου,* παρατηρεῖ κατά πρῶτον ὅτι ὑπάρχει μία ἀπόκλιση μεταξύ τῶν διαφόρων γλωσσικῶν ἀποδόσεων τῆς δευτέρας φράσεως τοῦ ἄρθρου 18. Σύμφωνα μέ τό γαλλικό κείμενο

«Cette règle n'est pas applicable si la comparution a pour objet de contester la compétence . . . »,

ἐνῶ τά τρία ἄλλα κείμενα πού ἰσχύουν σήμερα εἶναι διατυπωμένα ὡς ἑξῆς:

«Dies gilt nicht, wenn der Beklagte sich *nur* einläßt, um den Mangel der Zuständigkeit geltend zu machen . . . »

«Tale norma non è applicabile se la comparizione avviene *solo* per eccepire la incompetenza . . . »

«Dit voorschrift is niet van toepassing indien de verschijning *uitsluitend* ten doel heeft de bevoegdheid te betwisten . . . »

Τό ἀγγλικό κείμενο, τό ὁποῖο, ὅπως καί τό δανικό καί τό ἰρλανδικό, θά ἀρχίσει νά ἐφαρμόζεται ἀπό τήν ἔναρξη ἰσχύος τῆς συμβάσεως τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1978 περί προσχωρήσεως τῶν τριῶν νέων Κρατῶν μελῶν, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«This rule shall not apply where appearance was entered *solely* to contest the jurisdiction . . . »

Τό δανικό κείμενο εἶναι διατυπωμένο μέ ἀνάλογο τρόπο, ἐνῶ τό ἰρλανδικό πλησιάζει περισσότερο πρός τό γαλλικό κείμενο.

Βάσει τοῦ γαλλικοῦ κειμένου, εἶναι δυνατό νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι ὁ ἐναγόμενος πού παρίσταται μέ σκοπό νά ἀμφισβητήσει τήν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου, δύναται ταυτοχρόνως νά προβάλει ἰσχυρισμούς ἐπί τῆς οὐσίας χωρίς μέ τόν τρόπο αὐτό νά καθίσταται ἁρμόδιο τό δικαστήριο. Ἀντιθέτως, τό ἀγγλικό κείμενο, ὅπως καί τό γερμανικό, τό ἰταλικό καί τό ὁλλανδικό, ἀπαιτοῦν ἀπό τόν ἐναγόμενο νά περιορίσει τήν ἄμυνά του ἀποκλειστικῶς καί μόνο στό ζήτημα τῆς ἁρμοδιότητος.

Ἄν καί δέν φαίνεται δυνατό στήν κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου νά ὑποστηρίξει μία ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 18 ἐρειδομένη στό γαλλικό μόνο κείμενο, πιστεύει πάντως ὅτι ἡ διάταξη αὐτή πρέπει νά ἐφαρμόζεται μέ ἐλαστικότητα. Εἶναι περισσότερο σύμφωνο μέ τόν σκοπό τοῦ ἄρθρου 18 νά ἐπιτρέπεται στόν ἐναγόμενο νά προβάλει τούς ἰσχυρισμούς του ἐπί τῆς οὐσίας, ἐφ' ὅσον καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ἄμυνά του ἐπί τῆς οὐσίας ἔχει ἐπικουρικό

καί μόνο χαρακτῆρα (6λ. Bülow-Böckstiegel, *Internationaler Rechtsverkehr in Zivil- und Handelssachen*, τόμ. 1, σ. 156).

περιώρισε τήν ἄμυνά του στό ζήτημα τῆς ἀρμοδιότητος, ἀλλά προέβαλε ἰσχυρισμούς καί ἐπί τῆς οὐσίας.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἔκθεση Jenard περιγράφει τόν σκοπό τοῦ ἄρθρου 18 μέ οὐδετέρους ὅρους. Δέν ἀναφέρει τήν ἀνάγκη νά προβληθεῖ ἡ ἔνσταση ἀναρμοδιότητος χωρίς ὑπεισέλευση στήν οὐσία:

«Τό ἄρθρο 18 ρυθμίζει τήν σιωπηρή παρέκταση. Ἄν ἐναγόμενος πού κατοικεῖ σέ συμβαλλόμενο κράτος ἐναχθεῖ ἐνώπιον δικαστηρίου ἄλλου συμβαλλομένου κράτους πού δέν ἔχει ἀρμοδιότητα σύμφωνα μέ τήν σύμβαση, δύο ἐνδεχόμενα ἐμφανίζονται: ἤ, ὅπως ἔχει δικαίωμα, ὁ ἐναγόμενος προβάλλει, δυνάμει τῆς συμβάσεως, τήν ἔνσταση ἀναρμοδιότητος, ὁπότε τό δικαστήριο ὀφείλει νά κηρύξει ἑαυτό ἀναρμόδιο, ἤ ὁ ἐναγόμενος δέν προβάλλει τήν ἔνσταση αὐτή καί παρίσταται: στήν περίπτωση αὐτή, τό δικαστήριο δύναται νά ἐκδικάσει τήν ὑπόθεση» (PB 1979, C 59, σ. 38).

Τό Ἡνωμένο Βασίλειο ἔχει, ἑπομένως, τήν γνώμη ὅτι, μολονότι τό ἄρθρο 18 ἀπαιτεῖ κατ' ἀρχήν νά προβάλλεται μόνο ἡ ἔνσταση τῆς ἀναρμοδιότητος, πρέπει, ἐν τούτοις, νά ἑρμηνευθεῖ μέ ἐλαστικότητα, ὥστε νά ἐπιτρέπεται καί ἄμυνα ἐπί τῆς οὐσίας, χωρίς νά ἀναγνωρίζεται αὐτοδικαίως ἡ ἀρμοδιότης στίς ἐξαιρετικές περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες μία τέτοια ἄμυνα εἶναι προδήλως ἐπικουρική ἐν σχέσει πρός τόν κύριο σκοπό, πού εἶναι ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου.

Ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου κρίνει, ἐπίσης, ὅτι μία αὐστηρή ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 18 εἶναι δυνατό νά ἐπιφέρει ζημία στόν ἐναγόμενο στήν περίπτωση πού ἡ διαδικασία συνοδεύεται ἀπό προσωρινά ἤ συντηρητικά μέτρα τά ὁποῖα ὁ ἐναγόμενος δέν δύναται νά ἀποφύγει παρά μόνο ἄν ἀμυνθεῖ ἐπί τῆς οὐσίας. Προβλήματα δύνανται νά ἀνακύψουν καί στήν περίπτωση πού θά ἐκπνεύσει ἡ προθεσμία γιά τήν προβολή ἑνός μέσου ἀμύνης πρίν ἐπιλυθεῖ τό ζήτημα τῆς ἀρμοδιότητος, ἤ ὑπό τίς μᾶλλον ἐξαιρετικές περιστάσεις πού ἀναφέρει τό ἄρθρο 59 τῆς συμβάσεως. Τέλος, θά ἦταν παράλογο νά ὑποχρεοῦται ἕνα δικαστήριο, πού ἀφοῦ ἄκουσε τόν ἐναγόμενο ἔχει σχηματίσει τήν πεποίθηση ὅτι εἶναι ἀναρμόδιο, νά κηρύξει αὐτοδικαίως ἑαυτό ἀρμόδιο δυνάμει τοῦ ἄρθρου 18 γιά τόν λόγο καί μόνο ὅτι ὁ ἐναγόμενος δέν

Σύμφωνα μέ τήν *Ἐπιτροπή*, εἶναι νομικῶς ἄτοπο ὁ ἐναγόμενος νά ἀμυνθεῖ πρῶτα ἐπί τῆς οὐσίας, ἀναγνωρίζοντας ἔτσι σιωπηρῶς τήν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου, καί νά ἀρνηθεῖ κατόπιν τήν ἀρμοδιότητα αὐτή κατά τήν διάρκεια τῆς δίκης. Πάντως, θεωρεῖ ὑπερβολικῶς αὐστηρή τήν ἀντίληψη κατά τήν ὁποία ὁ ἐναγόμενος πού ἀμύνεται ἐπί τῆς οὐσίας, ἀφοῦ προηγουμένως προβάλει ἔνσταση ἀναρμοδιότητος τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου, ἔχει ἀποδεχθεῖ τήν ἀρμοδιότητα τοῦ ἐν λόγω δικαστηρίου. Ὑπογραμμίζει ὅτι, ὅσον ἀφορᾶ εἰδικότερα τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως, τά δικαστήρια τῶν συμβαλλομένων κρατῶν ἔχουν ἤδη ἐπιβεβαιώσει μέ τήν νομολογία τους ὅτι ὁ ἐναγόμενος πού ἀποκρούει τήν ἀρμοδιότητα δύναται ἐπικουρικῶς νά ἀμυνθεῖ καί ἐπί τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως (Bundesgerichtshof,3 Μαρτίου 1976, *Recht der internationalen Wirtschaft* 1976, 447· Corte Suprema di Cassazione, 23 Ἰουνίου καί 10 Νοεμβρίου 1977, *Giustizia Civile* 1978 ἀριθ. 1, σσ. 44 ὡς 47· Arrondissementsrechtbank Roermond, 31 Ὀκτωβρίου 1974, *Nederlandse jurisprudentie* 1975, ἀριθ. 405· Tribunale di Bassano del Grappe, 13 Φεβρουαρίου 1976, *EEG-documentatie* ἀριθ. 36· Tribunale de Pinerolo, 31 Μαρτίου 1976, *Rivista di Diritto Internationale Privato e Processuale 1977* ἀριθ. 1, σ. 78).

Ἡ Ἐπιτροπή ἔχει τήν γνώμη, ἐπίσης, ὅτι τό ζήτημα ἄν ὁ ἐναγόμενος δύναται, ὄχι μόνο νά ἀμφισβητήσει τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά καί νά ἀμυνθεῖ ἐπικουρικῶς ἐπί τῆς οὐσίας χωρίς νά προκαλέσει παρέκταση τῆς ἁρμοδιότητος βάσει τοῦ ἄρθρου 18, πρέπει νά ρυθμίζεται ἀπό τό ἐθνικό δικονομικό δίκαιο τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου, δεδομένου ὅτι ἡ ἔκθεση Jenard συνιστᾶ παρόμοια λύση ὡς πρός τήν ἔννοια τῆς «παραστάσεως» *(loc. cit.* σ. 38).

Ὡς πρός τό πρῶτο ἐρώτημα, στοιχεῖο γ, ἡ *κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου* καί ἡ *Ἐπιτροπή* ἔχουν τήν ἴδια γνώμη, ὅτι δηλαδή ἡ ἁρμοδιότης πρέπει νά ἀμφισβητεῖται «in limine litis». Ἐν τούτοις, ἐπικαλοῦνται τήν ἔκθεση Jenard *(loc. cit.*, σ. 38) γιά νά ὑποστηρίξουν ὅτι τό ἀκριβές χρονικό σημεῖο μέχρι τοῦ ὁποίου δύναται ὁ ἐναγόμενος νά προβάλει τήν ἔνσταση τῆς ἀναρμοδιότητος πρέπει νά προσδιορίζεται βάσει τῶν δικονομικῶν κανόνων τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου.

Ἐπί τῶν ἐρωτημάτων ὡς πρός τό ἄρθρο 22 τῆς συμβάσεως

Ἡ *κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου* παρατηρεῖ ὅτι τά ἐρωτήματα 2(α) καί (β) δέν ἀναφέρονται στήν ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 22 τῆς συμβάσεως, δεδομένου ὅτι καί τά δύο ἀφοροῦν τίς συνθῆκες ὑπό τίς ὁποῖες ἕνα δικαστήριο δύναται νά κηρύξει ἑαυτό ἁρμόδιο. Ἀντιθέτως, τό ἄρθρο 22 ἀφορᾶ τίς προϋποθέσεις πού ἐπιτρέπουν στό δικαστήριο νά ἀναβάλει τήν ἔκδοση ἀποφάσεως ἤ νά ἀπόσχει τῆς ἐκδικάσεως. Συνεπῶς, ἡ κυβέρνηση κρίνει ὅτι δέν δύναται νά δοθεῖ ἀπάντηση στά δύο ἐρωτήματα, ὅπως εἶναι διατυπωμένα.

Ἡ *Ἐπιτροπή* θεωρεῖ ἐπίσης ὅτι τό ἄρθρο 22 δέν ἀποτελεῖ παρά μία βάση ἁρμοδιότητος πού ἐπιτρέπει νά ἀσκηθοῦν ἀγωγές λόγω συναφείας ἐνώπιον δικαστηρίων ἄλλων ἀπό ἐκεῖνα πού εἶναι ἁρμόδια γιά τίς ἀγωγές αὐτές δυνάμει τῶν κανόνων περί συνήθους ἁρμοδιότητος τῆς συμβάσεως. Προσθέτει ὅτι, πλήν τῶν τριῶν περιπτώσεων τοῦ ἄρθρου 6 τῆς συμβάσεως, στίς ὁποῖες ἡ συνάφεια ἀποτελεῖ βάση ἁρμοδιότητος, ἡ ἀναρμοδιότης δύναται νά προβληθεῖ ὅταν μία ἀγωγή ἀσκεῖται λόγω συναφείας ἐνώπιον δικαστηρίου πού δέν ἔχει ἁρμοδιότητα νά ἐπιληφθεῖ τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς δυνάμει τῶν ἄρθρων 2-16.

Ἐπί τοῦ ἐρωτήματος ὡς πρός τό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως

Ἡ *κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου* προτείνει πρῶτον νά διατυπωθεῖ τό τρίτο ἐρώτημα κατά γενικώτερο τρόπο, ὡς ἑξῆς:

«Ὅταν μία συμφωνία, πληροῦσα τίς προϋποθέσεις τοῦ ἄρθρου 17 καί ὁρίζουσα ὡς ἀποκλειστικῶς ἁρμόδια ἐπί μιᾶς διαφορᾶς τά δικαστήρια συμβαλλομένου κράτους, ἀποτελεῖ μέρος συμβάσεως πού εἶναι ἄκυρη κατά τό δίκαιο ἄλλου συμβαλλομένου κράτους, τά δικαστήρια τοῦ ἄλλου αὐτοῦ κράτους δύνανται νά ἀγνοήσουν τήν συμφωνία καί νά κηρύξουν ἑαυτά ἁρμόδια νά ἐπιληφθοῦν τῆς διαφορᾶς δυνάμει ἄλλων διατάξεων τῆς συμβάσεως;»

Ἡ κυβέρνηση ὑπογραμμίζει ὅτι, ὅταν ἐνώπιον δικαστηρίου, ἄλλο ἀπό ἐκεῖνο πού ἔχει ἁρμοδιότητα δυνάμει τοῦ ἄρθρου 17, ἀμφισβητεῖται τό κῦρος μιᾶς συμφωνίας περί παρεκτάσεως ἁρμοδιότητος ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συμφωνία σαφῶς χωριστή, τό δικαστήριο αὐτό πρέπει νά ἐξετάσει τό κῦρος τῆς ἐν λόγω συμφωνίας ἀποκλειστικῶς καί μόνο βάσει τῶν προϋποθέσεων πού τάσσει τό ἄρθρο 17. Σύμφωνα μέ τίς ἀποφάσεις τοῦ Δικαστηρίου τῆς 14ης Δεκεμβρίου 1976 στίς ὑποθέσεις 24/76 (Estasis Salotti κατά RÜWA, Jurispr. 1976, σ. 1831) καί 25/76 (Segoura κατά Bonakdarian, Jurispr. 1976, σ. 1851), οἱ προϋποθέσεις αὐτές πρέπει νά ἑρμηνεύονται αὐστηρῶς.

Ἀντιθέτως, ἄν μία ρήτρα παρεκτάσεως ἀποτελεῖ μέρος συμβάσεως, ἀπό τήν ὁποία δέν δύναται νά διαχωρισθεῖ, τό κῦρος της πρέπει νά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τό κῦρος τῆς συμβάσεως καί πρέπει συνεπῶς νά κριθεῖ κατ' ἐφαρμογή τῶν κανόνων ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου. Μολονότι, ὑπό τήν παροῦσα κατάσταση τῶν κανόνων ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου τῶν Κρατῶν μελῶν, εἶναι δυνατό διαφορετικά δικαστήρια νά καταλήξουν σέ διαφορετικές λύσεις, ἡ δυσκολία αὐτή θά ἐκλείψει κατά μέγα μέρος ὅταν τεθεῖ σέ ἰσχύ ἡ σύμβαση περί τοῦ ἐφαρμοστέου δικαίου ἐπί τῶν ἐνοχῶν ἐκ συμβάσεως, πού κατετέθη πρός ὑπογραφή στήν Ρώμη τήν 19η Ἰουνίου 1980. Ἄν καί ἡ σύμβαση αὐτή δέν θά ἔχει ἐφαρμογή στίς συμφωνίες περί παρεκτάσεως ἁρμοδιότητος καθ' ἑαυτές, οἱ ἐν λόγω συμφωνίες θά ἀκολουθοῦν τήν τύχη τῆς συμβάσεως τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο μέρος. Ὅταν οἱ συμβάσεις αὐτές εἶναι ἔγκυρες σύμφωνα μέ τό δίκαιο Κράτους μέλους τῆς Κοινότητος πού θά εἶναι ἐφαρμοστέο δυνάμει τῆς συμβάσεως περί ἐνοχῶν ἐκ συμβάσεως, ἡ ἐξέταση τῆς ἰσχύος τῶν ρητρῶν παρεκτάσεως θά γίνεται βάσει τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ σύμβαση περί ἐνοχῶν ἐκ συμβάσεως θά ἐπιτρέπει τήν μή ἐφαρμογή διατάξεως τοῦ δικαίου πού ὁρίζεται ὡς ἐφαρμοστέο ἀπό τήν ἴδια αὐτή σύμβαση μόνο ἄν ἡ ἐφαρμογή αὐτή εἶναι προδήλως ἀσυμβίβαστη πρός τήν δημοσία τάξη τοῦ forum.

Ἀλλά καί στίς δύο περιπτώσεις πού ἀνεφέρθησαν, δηλαδή τόσο στήν περίπτωση πού ἡ σύμβαση στήν ὁποία περιέχεται ἡ ρήτρα περί παρεκτάσεως ἁρμοδιότητος εἶναι ἔγκυρη στό σύνολό της ὅσο καί στήν περίπτωση πού ἡ ρήτρα αὐτή εἶναι ἔγκυρη ἄν ἀποχωρισθεῖ ἀπό τήν σύμβαση καί ἐξετασθεῖ κεχωρισμένως, δέν εἶναι δυνατό νά ἀγνοηθεῖ ἡ ρήτρα αὐτή παρά μόνο ὑπό ἐξαιρετικές περιστάσεις, ὑπό τίς ὁποῖες ἡ ἐκτέλεσή της θά ἦταν προδήλως ἀσυμβίβαστη πρός τήν δημοσία τάξη τοῦ forum. Ἄν ἡ ρήτρα παρεκτάσεως ἤ ἡ σύμβαση τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ μέρος εἶναι ἄκυρη δυνάμει διατάξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου, τήν ὁποία τό δικαστήριο πρέπει νά ἐφαρμόσει αὐτεπαγγέλτως, σύμφωνα μέ τό ἐθνικό του δίκαιο, τό γεγονός αὐτό δέν ἀποτελεῖ ἐπαρκῆ λόγο ἀκυρότητος τῆς ρήτρας αὐτῆς.

Ἡ *Ἐπιτροπή* ἔχει τήν γνώμη ὅτι τό ἐθνικό δίκαιο δέν ἔχει ἐφαρμογή ὡς πρός τό κῦρος τῆς παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος παρά μόνο ἐπικουρικῶς ἐν σχέσει πρός τό ἄρθρο 17, ἄν καί ἐφ' ὅσον ἡ ἐφαρμογή τοῦ δικαίου αὐτοῦ δέν θίγει τήν ἀποκλειστική ἁρμοδιότητα τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν.

Ἐπί τοῦ σημείου αὐτοῦ, παρατηρεῖ ὅτι θεωρητικῶς διάφορα ἐθνικά δίκαια δύνανται νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψη γιά νά ἐλεγχθεῖ τό κῦρος τῆς παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος. Ἐν τούτοις, ἡ ἀνάγκη ὁμοιομορφίας ὡς πρός τό κῦρος τῶν συμφωνιῶν περί παρεκτάσεως ἁρμοδιότητος στό κοινοτικό πεδίο, τήν ὁποία ὑπεγράμμισε ὁ γενικός εἰσαγγελεύς Capotorti(προτάσεις στίς ὑποθέσεις 24/76 καί 25/76, Jurispr. 1976, σσ. 1846 καί 1867 — 1868), ἀποτελεῖ γνώμονα πρός μία αὐτόνομη ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως.

Τέλος, ἡ Ἐπιτροπή ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δυνατότης ἐπιβολῆς ἀπό τό Βέλγιο τῆς χρήσεως τῆς ὁλλανδικῆς γλώσσης, ἐπί ποινῇ ἀκυρότητος, ὡς προσθέτου προϋποθέσεως τοῦ κύρους μιᾶς συμφωνίας παρεκτάσεως ἁρμοδιότητος, ὅταν ἕνας ἀπό τούς διαδίκους εἶναι ἐργοδότης ἤ ἐργαζόμενος πού κατοικεῖ στήν ὁλλανδόφωνη περιοχή, προϋποθέτει τήν θέσπιση πρωτοκόλλου πού θά ἐπιτρέπει μία τέτοια δυνατότητα, κατά τό πρότυπο τοῦ πρωτοκόλλου πού ἀφορᾶ τό Λουξεμβοῦργο.

III — Προφορική διαδικασία

Στήν συνεδρίαση τῆς 31ης Μαρτίου 1981 ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ἐκπροσωπουμένη στήν προφορική διαδικασία ἀπό τόν νομικό της σύμβουλο A. McClellan,ἐπικουρούμενο ἀπό τόν H. Van Houtte,δικηγόρο Βρυξελλῶν, ἀνέπτυξε προφορικῶς τίς παρατηρήσεις της.

Ὁ γενικός εἰσαγγελεύς ἀνέπτυξε τίς προτάσεις του στήν συνεδρίαση τῆς 20ῆς Μαΐου 1981.

Σκεπτικό

1 Μέ ἀπόφαση τῆς 9ης Ἰουνίου 1980, πού περιῆλθε στό Δικαστήριο στίς 24 Ἰουνίου 1980, τό Hof van Cassatie τοῦ Βελγίου ἔθεσε, δυνάμει τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Ἰουνίου 1971 περί ἑρμηνείας ἀπό τό Δικαστήριο τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων, μία σειρά προδικαστικῶν ἐρωτημάτων ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τῶν ἄρθρων 17, 18 καί 22 τῆς συμβάσεως αὐτῆς.

2 Τά ἐρωτήματα αὐτά ὑπεβλήθησαν στό πλαίσιο ἀναιρέσεως ἀσκηθείσης κατά ἀποφάσεως τοῦ Arbeidshof τῆς Ἀμβέρσας, μέ τήν ὁποία ἡ ἑταιρία γερμανικοῦ δικαίου Elefanten Schuh GmbH καί ἡ ἑταιρία βελγικοῦ δικαίου NV Elefant ὑπεχρεώθησαν εἰς ὁλόκληρον νά καταβάλουν ἐντόκως τό ποσό τῶν 3 120 597 βελγικῶν φράγκων στόν Pierre Jacqmain, κυρίως διότι τόν ἀπέλυσαν χωρίς προειδοποίηση.

3 Ἀπό τόν φάκελλο προκύπτει ὅτι ὁ Jacqmain προσελήφθη τό 1970 ὡς ἐμπορικός ἀντιπρόσωπος ἀπό τήν γερμανική ἑταιρία Hoffmann GmbH, ἡ ὁποία ἀργότερα μετωνομάσθη σέ Elefanten Schuh GmbH, ἀλλά ὅτι, στήν πραγματικότητα, ὁ ἀνωτέρω ἤσκει τίς δραστηριότητές του στό βελγικό ἔδαφος, καί εἰδικότερα στίς ἐπαρχίες Ἀμβέρσας, Brabant καί Limbourg, βάσει τῶν ὁδηγιῶν πού ἐλάμβανε ἀπό τήν βελγική θυγατρική τῆς ἑταιρίας αὐτῆς, τήν NV Elefant. Ἡ διαφορά τῆς κυρίας δίκης προέρχεται ἀπό δυσχέρειες πού ἀνέκυψαν τό 1975 μεταξύ τοῦ Jacqmain καί τῶν δύο ἑταιριῶν σχετικά μέ τίς λεπτομέρειες τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐκ τῆς συμβάσεως ἐργασίας σχέσεως ἀπό τήν γερμανική πρός τήν βελγική ἑταιρία.

4 Ὅταν ὁ Jacqmain ἤσκησε ἀγωγή κατά τῶν δύο ἑταιριῶν ἐνώπιον τοῦ Arbeidsrechtbank τῆς Ἀμβέρσας, οἱ ἐναγόμενες ἐνεφανίσθησαν στό δικαστήριο αὐτό καί μέ τίς πρῶτες προτάσεις τους ἠμφισβήτησαν τό βάσιμο τῶν ἐναντίον τους προβληθέντων ἰσχυρισμῶν. Μέ μεταγενέστερες προτάσεις, πού κατετέθησαν ἐννέα μῆνες ἀργότερα, ἡ γερμανική ἑταιρία ἐπεκαλέσθη ἀναρμοδιότητα τοῦ Arbeidsrechtbank, ἐπειδή ἡ σύμβαση ἐργασίας περιεῖχε ρήτρα βάσει τῆς ὁποίας κάθε διαφορά σχετική μέ τήν σύμβαση αὐτή θά ὑπήγετο στήν ἀποκλειστική ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τοῦ Kleve τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας. Τό Arbeidsrechtbank ἀπέρριψε τήν ἔνσταση αὐτή, κρίνοντας ὅτι μία τέτοια ρήτρα δέν δύναται νά καταργήσει τό ἄρθρο 627 τοῦ βελγικοῦ κώδικος δικονομίας, ὁ ὁποῖος ὑπάγει τίς διαφορές τοῦ εἴδους αὐτοῦ στήν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τοῦ τόπου ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

5 Τό Arbeidshof τῆς Ἀμβέρσας, ἐπιληφθέν ἐφέσεως κατά τῆς ἀποφάσεως τοῦ Arbeidsrechtbank, ἔκρινε ὅτι κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968, οἱ συμβαλλόμενοι στήν σύμβαση ἐργασίας ἠδύναντο νά συμφωνήσουν νά καταστεῖ κατά τόπο ἁρμόδιο τό δικαστήριο τοῦ Kleve, παρεκκλίνοντας, μέ ἔγγραφη συμβατική ρήτρα, ἀπό τούς κανόνες τῆς κατά τόπο ἁρμοδιότητος πού προβλέπει ὁ βελγικός κώδικας δικονομίας. Ἐν τούτοις, τό Arbeidshof ἔκρινε ὅτι ἡ γερμανική ἑταιρία δέν ἠδύνατο νά ἐπικαλεσθεῖ τήν ρήτρα παρεκτάσεως, ἐπειδή ἡ σύμβαση ἐργασίας ἔπρεπε νά εἶχε συνταχθεῖ σέ ὁλλανδική γλώσσα δυνάμει τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ διατάγματος τῆς 19ης Ἰουλίου 1973, πού ρυθμίζει τήν χρήση τῶν γλωσσῶν στίς σχέσεις ἐργοδοτῶν καί ἐργαζομένων, καί τό ὁποῖο ἐθεσπίσθη ἀπό τό Cultuurraad van de Nederlandse Cultuurgemeenschap (Πολιτιστικό Συμβούλιο τῆς ὁλλανδικῆς πολιτιστικῆς κοινότητος) (Belgisch Staatsblad, σ. 10089). Τό Arbeidshof ἐθεώρησε πράγματι ὅτι τό ἐν λόγω ἄρθρο 10, πού προβλέπει τήν ἀκυρότητα κάθε πράξεως ἤ ἐγγράφου πού δέν ἔχει συνταχθεῖ σέ ὁλλανδική γλῶσσα, καλύπτει καί ἔγγραφα πού κατηρτίσθησαν πρίν ἀπό τήν ἔναρξη ἰσχύος τοῦ διατάγματος. Κατά συνέπεια, ἡ σύμβαση ἐργασίας, συντεταγμένη στήν γερμανική, ἦταν ἄκυρη καί ἡ ρήτρα παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος πού ἀποτελοῦσε μέρος της ἀνίσχυρη.

6 Ἡ ἀναίρεση πού ἤσκησε ἡ βελγική ἑταιρία κατά τῆς ἀποφάσεως τοῦ Arbeidshof ἐκρίθη ἀπαράδεκτη ἀπό τό Hof van Cassatie. Ἐπειδή ἡ ἀναίρεση πού ἤσκησε ἡ γερμανική ἑταιρία ἀφοροῦσε κυρίως τό κῦρος τῆς ρήτρας παρεκτάσεως ἐν ὄψει τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῶν Βρυξελλῶν, τό Hof van Cassatie ἀπεφάσισε νά ὑποβάλει στό Δικαστήριο τρία ἐρωτήματα.

Ἐπί τοῦ πρώτου ἐρωτήματος

7 Τό πρῶτο ἐρώτημα ἔχει ὡς ἑξῆς:

«1. α) Ἔχει ἐφαρμογή τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968, περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων, ὅταν οἱ διάδικοι ἔχουν συμβατικῶς καταστήσει ἁρμόδιο ἕνα δικαστήριο σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17;

β) Ἡ ρύθμιση τοῦ ἄρθρου 18 περί τῆς ἁρμοδιότητος ἔχει ἐφαρμογή ὅταν ὁ ἐναγόμενος ὄχι μόνον ἀμφισβητεῖ τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά ἐπί πλέον προβάλλει ἰσχυρισμούς καί ἐπί τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως;

γ) Σέ περίπτωση καταφατικῆς ἀπαντήσεως, ἡ ἁρμοδιότης πρέπει νά ἀμφισβητηθεῖ in limine litis;»

8 Τά ἄρθρα 17 καί 18 ἀποτελοῦν τό τμῆμα 6 τοῦ τίτλου II τῆς συμβάσεως, τό ὁποῖο ἀφορᾶ τήν παρέκταση τῆς ἁρμοδιότητος· τό μέν ἄρθρο 17 ἀφορᾶ τήν συμβατική παρέκταση, τό δέ ἄρθρο 18 τήν σιωπηρή παρέκταση, πού συντελεῖται μέ τήν παράσταση τοῦ ἐναγομένου. Τό πρῶτο σκέλος τοῦ ἐρωτήματος ἀνάγεται στήν σχέση μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν εἰδῶν παρεκτάσεως.

9 Τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως μέ τήν πρώτη μέν φράση του θεσπίζει τόν κανόνα ὅτι τό δικαστήριο ἑνός συμβαλλομένου κράτους ἐνώπιον τοῦ ὁποίου παρίσταται ὁ ἐναγόμενος καθίσταται ἁρμόδιο, μέ τήν δεύτερη δέ φράση του ὁρίζει ὅτι ὁ κανόνας αὐτός δέν ἔχει ἐφαρμογή ἄν ἡ παράσταση ἔχει ὡς μόνο σκοπό τήν ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος ἤ ἄν ὑφίσταται ἀποκλειστική ἁρμοδιότης ἄλλου δικαστηρίου δυνάμει τοῦ ἄρθρου 16 τῆς συμβάσεως.

10 Ἡ περίπτωση τοῦ ἄρθρου 17 δέν συγκαταλέγεται, συνεπῶς, στίς ἐξαιρέσεις πού εἰσάγει τό ἄρθρο 18 στόν κανόνα πού θεσπίζει. Ἐξ ἄλλου, ἀπό τήν ὅλη οἰκονομία καί τούς σκοπούς τῆς συμβάσεως δέν δικαιολογεῖται ἡ ἄποψη ὅτι οἱ συνομολογοῦντες ρήτρα περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος κατά τήν ἔννοια τοῦ ἄρθρου 17 κωλύονται νά ὑπαγάγουν ἑκουσίως τήν διαφορά τους σέ δικαστήριο ἄλλο ἀπό τό συμφωνηθέν μέ τήν ἐν λόγω ρήτρα.

11 Ἑπομένως, τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως ἔχει ἐφαρμογή καί ἄν ἀκόμη οἱ συμβαλλόμενοι καθώρισαν συμβατικῶς τό ἁρμόδιο δικαστήριο, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17.

12 Τό δεύτερο καί τό τρίτο σκέλος τοῦ ἐρωτήματος ἀφοροῦν τήν περίπτωση κατά τήν ὁποία ὁ ἐναγόμενος παρέστη μέν ἐνώπιον δικαστηρίου κατά τήν ἔννοια τοῦ ἄρθρου 18, ἀλλά ἀμφισβητεῖ τήν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ.

13 Τό Hof van Cassatie ἐρωτᾶ κατά πρῶτο ἄν τό ἄρθρο 18 ἐφαρμόζεται ὅταν ὁ ἐναγόμενος προβάλλει ἰσχυρισμούς ὄχι μόνο ἐπί τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου, ἀλλά καί ἐπί τῆς οὐσίας τῆς διαφορᾶς.

14 Μολονότι ἐμφανίζονται διαφορές μεταξύ τῶν γλωσσικῶν ἀποδόσεων τοῦ ἄρθρου 18 τῆς συμβάσεως ὅσον ἀφορᾶ τό ζήτημα ἄν ὁ ἐνάγομενος, προκειμένου νά ἀποκλείσει τήν ἁρμοδιότητα τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου, πρέπει νά περιορισθεῖ ἀποκλειστικῶς καί μόνο στήν ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος ἤ ἄν, ἀντιθέτως, δύναται νά ἐπιτύχει τό ἴδιο ἀποτέλεσμα ἀμφισβητώντας ὄχι μόνο τήν ἁρμοδιότητα τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου ἀλλά καί τό βάσιμο τῆς ἀγωγῆς, ἡ τελευταία αὐτή λύση εἶναι περισσότερο σύμφωνη μέ τούς σκοπούς καί τό πνεῦμα τῆς συμβάσεως. Πράγματι, σύμφωνα μέ τό ἀστικό δικονομικό δίκαιο ὡρισμένων συμβαλλομένων κρατῶν ὁ ἐναγόμενος πού θέτει μόνο ζήτημα ἁρμοδιότητος ἐνδέχεται νά ἀποκλεισθεῖ τῆς προβολῆς ἰσχυρισμῶν ἐπί τῆς οὐσίας σέ περίπτωση ἀπορρίψεως ἀπό τό δικαστήριο τῆς ἐνστάσεως ἀναρμοδιότητος. Μία ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 18 πού θά κατέληγε σέ ἕνα τέτοιο ἀποτέλεσμα, θά ἦταν ἀντίθετη πρός τήν προστασία τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπερασπίσεως στήν ἀρχική διαδικασία, προστασία πού ἀποτελεῖ ἕναν ἀπό τούς σκοπούς τῆς συμβάσεως.

15 Ἐν τούτοις, ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος δέν δύναται νά ἔχει τό ἀποτέλεσμα πού τῆς προσδίδει τό ἄρθρο 18 παρά μόνο ἄν δοθεῖ ἡ δυνατότης στόν ἐνάγοντα καί στό ἐπιληφθέν δικαστήριο νά ἀντιληφθοῦν, ἀπό τήν πρώτη πράξη ἀμύνης τοῦ ἐναγομένου, ὅτι ἡ ἄμυνα αὐτή ἀποσκοπεῖ στήν ἀπόκρουση τῆς ἁρμοδιότητος.

16 Τό Hof van Cassatie ἐρωτᾶ σχετικῶς ἄν ἡ ἁρμοδιότης πρέπει νά ἀμφισβητηθεῖ «in limine litis». Γιά τήν ἑρμηνεία τῆς συμβάσεως, ἡ ἐφαρμογή τῆς τελευταίας αὐτῆς ἐννοίας εἶναι δυσχερής, λόγω τῶν σημαντικῶν διαφορῶν πού ὑφίστανται μεταξύ τῶν νομοθεσιῶν τῶν συμβαλλομένων κρατῶν ὅσον ἀφορᾶ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο τά δικαστήρια ἐπιλαμβάνονται τῶν διαφορῶν, τήν παράσταση τῶν ἐναγομένων καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο οἱ διάδικοι πρέπει νά προβάλουν τούς ἰσχυρισμούς τους. Πάντως, ἀπό τό σκοπό πού ἐπιδιώκει τό ἄρθρο 18 προκύπτει ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος δέν προηγήθη οἱασδήποτε πράξεως ἀμύνης ἐπί τῆς οὐσίας, δέν δύναται ἐν πάσῃ περιπτώσει νά ἕπεται χρονικῶς τῆς ἐνεργείας μέ τήν ὁποία ὁ ἐναγόμενος λαμβάνει θέση ἐπί τῆς ὑποθέσεως καί ἡ ὁποία λογίζεται ἀπό τό ἐθνικό δικονομικό δίκαιο ὡς ἡ πρώτη πράξη ἀμύνης ἐνώπιον τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου.

17 Συνεπῶς, στό δεύτερο καί τρίτο σκέλος τοῦ πρώτου ἐρωτήματος προσήκει ἡ ἀπάντηση ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἄρθρου 18 τῆς συμβάσεως εἶναι ὅτι ὁ κανόνας ἁρμοδιότητος πού θεσπίζει ἡ διάταξη αὐτή δέν ἔχει ἐφαρμογή ὅταν ὁ ἐναγόμενος ὄχι μόνο ἀμφισβητεῖ τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά προβάλλει καί ἰσχυρισμούς ἐπί τῆς οὐσίας τῆς διαφορᾶς, ὑπό τόν ὅρο ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος, ἐφ' ὅσον δέν προηγήθη οἱασδήποτε πράξεως ἀμύνης ἐπί τῆς οὐσίας, δέν ἕπεται χρονικῶς τῆς ἐνεργείας μέ τήν ὁποία ὁ ἐναγόμενος λαμβάνει θέση ἐπί τῆς ὑποθέσεως καί ἡ ὁποία λογίζεται ἀπό τό ἐθνικό δικονομικό δίκαιο ὡς ἡ πρώτη πράξη ἀμύνης ἐνώπιον τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου.

Ἐπί τοῦ δευτέρου ἐρωτήματος

18 Τό δεύτερο ἐρώτημα ἔχει ὡς ἑξῆς:

«2. α) Συναφεῖς ἀγωγές, οἱ ὁποῖες, ἄν ἀσκηθοῦν χωριστά, θά πρέπει νά εἰσαχθοῦν ἐνώπιον δικαστηρίων διαφορετικῶν συμβαλλομένων κρατῶν, δύνανται νά ἀσκηθοῦν ταυτοχρόνως, κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 22 τῆς συμβάσεως, ἐνώπιον ἑνός ἀπό τά δικαστήρια αὐτά, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι τό δίκαιο τοῦ ἐν λόγῳ δικαστηρίου ἐπιτρέπει τήν συνεκδίκαση συναφῶν ὑποθέσεων καί ὅτι τό δικαστήριο αὐτό ἔχει ἁρμοδιότητα καί γιά τίς δύο ἀγωγές;

β) Ἰσχύει τό ἴδιο καί στήν περίπτωση κατά τήν ὁποία οἱ διάδικοι σέ μία ἀπό τίς διαφορές ἀπό τίς ὁποῖες προέκυψαν οἱ ἀγωγές ἔχουν συμβατικῶς καταστήσει ἁρμόδιο γιά τήν ἐκδίκαση τῆς διαφορᾶς αὐτῆς, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως, δικαστήριο ἄλλου συμβαλλομένου κράτους;»

19 Τό ἄρθρο 22 τῆς συμβάσεως ἔχει ἀντικείμενο τήν ρύθμιση τῆς τύχης συναφῶν αἰτήσεων τῶν ὁποίων ἔχουν ἐπιληφθεῖ τά δικαστήρια διαφορετικῶν Κρατῶν μελῶν. Δέν ἀπονέμει ἁρμοδιότητες· εἰδικώτερα, δέν καθιερώνει τήν ἁρμοδιότητα ἑνός δικαστηρίου συμβαλλομένου κράτους νά ἀποφανθεῖ ἐπί ἀγωγῆς πού εἶναι συναφής μέ ἄλλη, τῆς ὁποίας ἐπελήφθη τό δικαστήριο αὐτό κατ' ἐφαρμογή τῶν κανόνων τῆς συμβάσεως.

20 Κατά συνέπεια, ἡ ἀπάντηση στό δεύτερο ἐρώτημα πρέπει νά εἶναι ὅτι τό ἄρθρο 22 τῆς συμβάσεως ἔχει ἐφαρμογή μόνο ὅταν ἀσκοῦνται συναφεῖς ἀγωγές ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων δύο ἤ περισσοτέρων συμβαλλομένων κρατῶν.

Ἐπί τοῦ τρίτου ἐρωτήματος

21 Τό τελευταῖο ἐρώτημα διατυπώνεται ὡς ἑξῆς:

«3. Ἀντίκειται στό ἄρθρο 17 τῆς συμβάσεως ἡ ἀπόφανση περί ἀκυρότητος μιᾶς συμφωνίας περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος, ὅταν τό ἔγγραφο πού τήν περιέχει δέν ἔχει συνταχθεῖ στήν γλῶσσα πού ὁρίζεται, ἐπί ποινῇ ἀκυρότητος, ἀπό τήν νομοθεσία συμβαλλομένου κράτους, καί ὅταν τό δικαστήριο τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου γίνεται ἐπίκληση τῆς συμφωνίας, εἶναι ὑποχρεωμένο δυνάμει τῆς νομοθεσίας αὐτῆς νά διαπιστώσει αὐτεπαγγέλτως τήν ἀκυρότητα τοῦ ἐγγράφου;»

22 Ἀπό τήν διατύπωση αὐτή συνάγεται ὅτι τό Hof van Cassatie περιώρισε τό ἐρώτημά του στό κύρος μιᾶς συμφωνίας περί παρεκτάσεως ἁρμοδιότητος, ἡ ὁποία, σύμφωνα μέ τό ἐθνικό δίκαιο τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου, εἶναι ἄκυρη, ἐπειδή ἔχει διατυπωθεῖ σέ γλῶσσα ἄλλη ἀπό ἐκείνη πού ἐπιτάσσει τό δίκαιο αὐτό.

23 Τό ἄρθρο 17 ὁρίζει ὅτι ἡ ρήτρα περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος πρέπει νά περιβάλλεται τόν τύπο εἴτε ἐγγράφου συμφωνίας εἴτε προφορικῆς συμφωνίας ἐπιβεβαιουμένης ἐγγράφως.

24 Σύμφωνα μέ τήν ἔκθεση ἐπί τῆς συμβάσεως, πού ὑπεβλήθη στά συμβαλλόμενα κράτη συγχρόνως μέ τό σχέδιο τῆς συμβάσεως, οἱ τυπικές αὐτές προϋποθέσεις ἀνταποκρίνονται στήν μέριμνα νά μήν τεθοῦν ἐμπόδια στά συναλλακτικά ἤθη, ἐξουδετερώνοντας ὅμως καί τίς συνέπειες ρητρῶν πού θά ὑπῆρχε κίνδυνος νά παρεισάγονται ἀπαρατήρητες στίς συμβάσεις, ὅπως οἱ ὅροι οἱ ὁποῖοι περιέ-

χονται στά ἔντυπα ἀλληλογραφίας ἤ τιμολογίων καί πού δέν ἔχουν γίνει ἀποδεκτοί ἀπό τόν συμβαλλόμενο ἔναντι τοῦ ὁποίου ἀντιτάσσονται. Γιά τούς λόγους αὐτούς, οἱ ρῆτρες περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος δέν πρέπει νά λαμβάνονται ὑπ' ὄψη παρά μόνο ἄν ἀποτελοῦν τό ἀντικείμενο συμφωνίας, πρᾶγμα πού προϋποθέτει ἀμοιβαία συναίνεση τῶν μερῶν. Ἐξ ἄλλου, οἱ συντάκτες τοῦ ἄρθρου 17 ἔκριναν ὅτι, προκειμένου νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ ἀσφάλεια τοῦ δικαίου, ὁ τύπος πού πρέπει νά περιβληθεῖ ἡ σύμβαση περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος πρέπει νά προβλέπεται ρητῶς.

25 Συνεπῶς, αὐτό τοῦτο τό ἄρθρο 17 προβλέπει τίς τυπικές προϋποθέσεις πού πρέπει νά πληροῦν οἱ ρῆτρες περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος καί τοῦτο γιά νά διασφαλισθεῖ ἡ ἀσφάλεια τοῦ δικαίου καί νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ συναίνεση τῶν μερῶν.

26 Τά συμβαλλόμενα κράτη δέν ἔχουν, συνεπῶς, τήν εὐχέρεια νά ὁρίζουν ἄλλες τυπικές προϋποθέσεις ἀπό ἐκεῖνες πού προβλέπει ἡ σύμβαση. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι τό ἄρθρο 1 δεύτερη παράγραφος τοῦ πρωτοκόλλου πού προσαρτᾶται στήν σύμβαση προβλέπει ρητῶς εἰδικές τυπικές προϋποθέσεις γιά τά πρόσωπα πού κατοικοῦν στό Λουξεμβοῦργο.

27 Ἐφαρμοζομένη ἐπί τοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης πού πρέπει νά χρησιμοποιεῖται στήν συμφωνία περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος, ἡ ρύθμιση αὐτή συνεπάγεται ὅτι ἡ νομοθεσία ἑνός συμβαλλομένου κράτους δέν δύναται νά κλονίσει τό κῦρος μιᾶς τέτοιας συμφωνίας γιά τόν λόγο καί μόνο ὅτι ἡ γλῶσσα πού ἐχρησιμοποιήθη δέν εἶναι ἐκείνη πού ἐπιτάσσει ἡ ἐν λόγω νομοθεσία.

28 Διαφορετική ἑρμηνεία, ἐξ ἄλλου, θά ἀντέβαινε πρός τόν σκοπό τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως, πού ἀποβλέπει ἀκριβῶς στό νά καταστεῖ δυνατή ἡ συμβατική ἐκλογή τοῦ δικαστηρίου ἑνός συμβαλλομένου κράτους, τό ὁποῖο, χωρίς τήν ἐκλογή αὐτή, δέν θά ἦταν κανονικά ἁρμόδιο. Ὁ σεβασμός τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς ἐπιβάλλεται, συνεπῶς, ἀπό τά δικαστήρια ὅλων τῶν συμβαλλομένων κρατῶν.

29 Ἑπομένως, στό τρίτο ἐρώτημα προσήκει ἡ ἀπάντηση ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως εἶναι ὅτι ἡ νομοθεσία ἑνός συμβαλλομένου κράτους δέν δύναται νά κλονίσει τό κῦρος μιᾶς συμφωνίας περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος γιά τόν λόγο καί μόνο ὅτι ἡ γλῶσσα πού ἐχρησιμοποιήθη δέν εἶναι ἐκείνη πού ἐπιτάσσει ἡ ἐν λόγω νομοθεσία.

Ἐπί τῶν δικαστικῶν ἐξόδων

30 Τά ἔξοδα στά ὁποῖα ὑπεβλήθησαν ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου καί ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, οἱ ὁποῖες ὑπέβαλαν παρατηρήσεις στό Δικαστήριο, δέν ἀποδίδονται. Δεδομένου ὅτι ἡ παροῦσα διαδικασία ἔχει ὡς πρός τούς διαδίκους τῆς κυρίας δίκης τόν χαρακτῆρα παρεμπίπτοντος ζητήματος πού ἀνέκυψε ἐνώπιον τοῦ ἐθνικοῦ δικαστηρίου, σ' αὐτό ἐναπόκειται νά ἀποφασίσει γιά τά δικαστικά ἔξοδα.

Διά ταῦτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

κρίνοντας ἐπί τῶν ἐρωτημάτων πού τοῦ ὑπεβλήθησαν ἀπό τό Hof van Cassatie τοῦ Βελγίου μέ ἀπόφαση τῆς 9ης Ἰουνίου 1980, ἀποφαίνεται:

1) Τό ἄρθρο 18 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων ἔχει ἐφαρμογή καί ἄν ἀκόμη οἱ διάδικοι καθώρισαν συμβατικῶς τό ἁρμόδιο δικαστήριο, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 17 τῆς ἐν λόγω συμβάσεως.

2) Ἡ ἔννοια τοῦ ἄρθρου 18 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 εἶναι ὅτι ὁ κανόνας ἁρμοδιότητος πού θεσπίζει ἡ διάταξη αὐτή δέν ἔχει ἐφαρμογή ὅταν ὁ ἐναγόμενος ὄχι μόνο ἀμφισβητεῖ τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά προβάλλει καί ἰσχυρισμούς ἐπί τῆς οὐσίας τῆς διαφορᾶς, ὑπό τόν ὅρο ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἁρμοδιότητος, ἐφ' ὅσον δέν προηγήθη οἱασδήποτε πράξεως ἀμύνης ἐπί τῆς οὐσίας, δέν ἕπεται χρονικῶς τῆς ἐνεργείας μέ τήν ὁποία ὁ ἐναγόμενος λαμβάνει θέση ἐπί τῆς ὑποθέσεως καί ἡ ὁποία λογίζεται ἀπό τό ἐθνικό δικονομικό δίκαιο ὡς ἡ πρώτη πράξη ἀμύνης ἐνώπιον τοῦ ἐπιληφθέντος δικαστηρίου.

3) Τό ἄρθρο 22 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 ἔχει ἐφαρμογή μόνο ὅταν ἀσκοῦνται συναφεῖς ἀγωγές ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων δύο ἤ περισσοτέρων συμβαλλομένων κρατῶν.

4) Ἡ ἔννοια τοῦ ἄρθρου 17 τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 εἶναι ὅτι ἡ νομοθεσία ἑνός συμβαλλομένου κράτους δέν δύναται νά κλονίσει τό κῦρος μιᾶς συμφωνίας περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος γιά τόν λόγο καί μόνο ὅτι ἡ γλῶσσα πού ἐχρησιμοποιήθη δέν εἶναι ἐκείνη πού ἐπιτάσσει ἡ ἐν λόγω νομοθεσία.

Mertens de Wilmars Pescatore Mackenzie Stuart Koopmans O'Keeffe

Bosco Due Everling Χλωρός

Ἐδημοσιεύθη σέ δημοσία συνεδρίαση στό Λουξεμβοῦργο τήν 24η Ἰουνίου 1981.

Ὁ γραμματεύς

A. Van Houtte

Ὁ πρόεδρος

J. Mertens de Wilmars

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ SIR GORDON SLYNN ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 20 ΜΑΪΟΥ 1981 [1]

Κύριε πρόεδρε,
κύριοι δικαστές,

Ἡ παροῦσα ὑπόθεση παρεπέμφθη στό Δικαστήριο ἀπό τό Hof van Cassatie τῶν Βρυξελλῶν μέ διάταξη τῆς 9ης Ἰουνίου 1980, κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Ἰουνίου 1971 περί ἑρμηνείας ἀπό τό Δικαστήριο τῆς συμβάσεως τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1968 περί ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων καί ἐκτελέσεως ἀποφάσεων ἐπί ἀστικῶν καί ἐμπορικῶν ὑποθέσεων (στό ἑξῆς «σύμβαση»). Ἀφορᾶ τρία ἄρθρα τῆς συμβάσεως: τά ἄρθρα 17 καί 18, περί παρεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος· καί τό ἄρθρο 22, περί συνεκδικάσεως συναφῶν ἀγωγῶν.

Ἡ Elefanten-Schuh GmbH, ἀναιρεσείουσα στήν διαδικασία ἐνώπιον τοῦ παραπέμποντος δικαστηρίου, εἶναι μία ἑταιρία συσταθεῖσα σύμφωνα μέ τό γερμανικό δίκαιο (τήν ὁποία θά ἀποκαλῶ στό ἑξῆς «ἡ γερμανική ἑταιρία»), ἡ ὁποία ἑδρεύει στό Kleve καί ἔχει ὡς ἀντικείμενο τό ἐμπόριο ὑποδημάτων. Ὁ ἀναιρεσίβλητος Pierre Jacqmain κατοικεῖ στό Schoten τοῦ Βελγίου.

Τήν 1η Φεβρουαρίου 1970, ἡ γερμανική ἑταιρία προσέλαβε τόν Jacqmain ὡς ἐμπορικό της ἀντιπρόσωπο στό Βέλγιο (πλήν

1 — Μετάφραση ἀπό τά ἀγγλικά.